

**HYVINVOINNIN
VÄLITYSTOIMISTO**

TATU JA SOTE SUKUPOLVITYÖSSÄ

IDEOITA ERI-IKÄISTEN YHTEISTOIMINTAAN
OSALLISTAVAN TAITEEN KEINAIN

SISÄLLYS

SUKUPOLVITYÖ	4
OSALLISTAVA TAIDE SUKUPOLVITYÖSSÄ ...	10
TOIMINNAN SUUNNITTELU	16
LUKUVINKKEJÄ	30

Sarianne Helander & Outi Linnossuo & Oona Tikkaaja
Kuvitus: Harri Heikkanen
Graafinen ilme: Roy Gonzalez / Kajahdus
© Hyvinvoinnin välitystoimisto 2018

ISBN 978-952-456-280-5 (painettu)
ISBN 978-952-456-281-2 (verkkojulkaisu)

ISSN 2343-0664 (painettu)
ISSN 2343-0672 (verkkojulkaisu)
Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisu, 43.

TEHDÄÄN YHDESSÄ!

Sukupolvityöllä tarkoitetaan eri-ikäisten välistä vuorovaikutteista, yhteisöllistä toimintaa. Oppaassa tuodaan esiin yleisellä tasolla mitä sukupolvityöllä tarkoitetaan ja mitä toiminnan suunnittelussa kannattaa ottaa huomioon. Tämän lisäksi oppaassa tuodaan esille esimerkkejä sukupolvityön projekteista, jotka on toteutettu osallistavan taiteen menetelmillä.

Opas on rakennettu haastattelujen avulla sekä hyödyntäen saatavilla olevaa tietoa sukupolvityöstä. Haastattelut tehtiin henkilöille, joilla on kokemusta sukupolvityöstä, sekä henkilöille, jotka ovat tehneet sukupolvityötä osallistavaa taidetta hyödyntäen.

Monesti yhteiskuntamme on sukupolvia erotteleva ja palvelut suunnataan tietyille ikäryhmälle, jolloin eri sukupolvien välillä ei synny luonnollista kohtaamista. Tämän takia on tärkeää luoda keinoja sukupolvien väliseen yhteistyöhön. Sukupolvityö on antoisaa ja elämää rikastuttavaa toimintaa, jossa eri-ikäiset saavat mahdollisuuden oppia toisiltaan yhdessä tekemisen ja vuorovaikutteisen toiminnan kautta. Toivottavasti tämä opas rohkaisee Sinua kyseisen työtavan äärelle!

Kiitokset haastattelun antaneille

Eveliina Heinonen, teatteri-ilmaisun ohjaaja, Kansallisteatteri
Kirsi Ruotsala, viulunsoiton lehtori, Vantaan musiikkiopisto
Helena Norokallio, projektikoordinaattori, Kotikunnas
Niina Kujansuu, ohjaaja, Turun Tyttöjen talo
Sanna Nurmi, seniorityön koordinaattori, Auralan seniorit

Kokemuksia oppaaseen on kerätty myös sukupolvityön ryhmäprojektissa ja työpajassa Setlementti Auralan seniorien ja Tyttöjen talon kanssa 5.6.2017.

SUKUPOLVITYÖ

Sukupolvityön tavoitteena on saada eri-ikäiset kohtaamaan toisensa vuorovai-
kutteisesti erilaisten toimintamuotojen kautta. Kyseisen kohtaamisen avulla
on mahdollista vahvistaa ihmisten välistä yhteisöllisyyttä ja edistää monipuoli-
sta kanssakäymistä, yhteenkuuluvuuden tunnetta, sekä mahdollistaa perin-
tiedon siirtyminen sukupolvelta toiselle.

Sosiokulttuurinen innostaminen liittyy tiiviisti sukupolvityöhön, sen tavoitteena
on motivoida ihmisiä osallistumaan ja saattaa eri-ikäisiä yhteen. Sosiokult-
tuurisella innostamisella tarkoitetaan toimintaa, jossa yhdistyvät kasvatus,
sosiaalisuus ja kulttuuri.

Sukupolvityön kautta on mahdollista rikastuttaa omaa elämää myönteisen
ja avoimen suhtautumisen kautta. Eri-ikäisten ihmisten välinen toiminta
luo mahdollisuuden keskinäiselle arvostukselle, välittämi-
selle ja solidaarisuudelle, jotka puolestaan lisäävät
hyvinvoinnin kokemusta.

SUKUPOLVITYÖN MERKITYS

YKSILÖLLINEN TASO

Kasvu ja kehitys

Sukupolvien väliset suhteet ovat tärkeitä yksilön kehitykselle. Kasvu ja kehitys ovat elinikäistä oppimista, johon tarvitaan toisia ihmisiä. Kasvu ja kehitys vahvistavat myös identiteettikokemuksia, sillä osallistujalla on mahdollisuus oman identiteetin vahvistamiseen onnistumisten kautta.

Oppiminen

Eri sukupolvien toimintatapojen omaksuminen tai kriittinen tarkastelu luo mahdollisuuden oppimiseen. Oppi ei siirry ainoastaan vanhemmalta nuoremalle vaan myös toisin päin. Oppimisen myötä luodaan myös mahdollisuus hiljaisen tiedon, eli kokemuseräisen tiedon siirtymiseen.

Uudistuminen

Sukupolvityön avulla voi muodostaa uuden näkemyksen eri-ikäisistä ihmisistä, kun omat stereotypit ja ennakkoluulot muuttuvat. Tämä lisää eri-ikäisten ymmärrystä toisten ajattelu- ja toimintatapoja kohtaan.

Merkitysten muodostaminen

Yksilöllisten merkitysten muodostaminen on historiaan ja kulttuuriin sidoksissa. Kokemusten merkitysten sisäistäminen on aina sosiaalinen tapahtuma, jonka kautta syntyy uusia näkemyksiä. Tämä luo kokemuksen merkityksellisyydestä ja tarjoaa osallistujille uusia elämyksiä.

YHTEISÖLLINEN TASO

Kasvu ja kehitys

Sukupolvityön avulla voidaan lisätä sukupolvien välistä keskinäistä ymmärrystä, jolloin myös vahvistetaan sukupolvien välistä solidaarisuutta.

Oppiminen

Sukupolvityöllä luodaan mahdollisuus jakaa elämänkokemusta, tietoja ja taitoja, jotka luovat kulttuurillista oppimista. Tämän oppimisen avulla perintietä siirryy sukupolvelta toiselle.

Merkitysten muodostaminen

Sukupolvien välisen yhteisöllisyyden ja osallisuuden avulla mahdollistetaan yhteiskunnallinen hyöty, esimerkiksi ennaltaehkäisemällä syrjäytymistä. Sosiaalinen yhteenkuuluvuus lisää kokemusta hyvinvoinnista. Myös kokemus toimijuudesta ja osallisuudesta kasvaa vaikuttamisen mahdollisuuden myötä.

POHDITTAVAKSI

Mitä muuta hyötyä sukupolvityöstä voi olla?

Muistele omia sukupolvien välisiä kohtaamisia ja listaa alle:

SUKUPOLVITYÖ ON VASTAVUOROISTA

Vanhempien sukupolvien toimintatavat, tottumukset ja arvostukset toimivat nuoremmille positiivisina malleina/kyseenalaistamisen kohteina. Nuorempien sukupolvien erilaiset toimintatavat kannustavat ja haastavat vanhempia sukupolvia uudistumaan.

OSALLISTAVA TAIDE SUKUPOLVITYÖSSÄ

Osallistavalla taiteella tarkoitetaan yhteisöjen kanssa tehtävää toimintaa, jossa asioita käsitellään taiteen keinoin. Osallistavassa taiteessa lopputuloksena syntyy jokin teos, johon jokainen mukana ollut henkilö on saanut osaltaan vaikuttaa.

Taiteen avulla pystytään käsittelemään vaikeitakin asioita ja usein taide koetaan voimauttavana ja terapeuttisena välineenä. Sen avulla osallistuja saa kokemuksen luovaan prosessiin osallistumisesta ja sen kautta mahdollisuuden oman elämän rikastuttamiseen.

Esimerkkejä siitä mitä osallistava taidetoiminta voi olla:

Taidetyöpajat

(esim. teatteri-ilmaisu, tanssi, kuvataide, kirjoittaminen)

Erilaisten taidetyöpajojen kautta on mahdollista toteuttaa monimuotoista sukupolvytyön toimintaa.

Elämäkertakirjoittaminen / elämäkäärikirjoittaminen

Elämäkertakirjoittamisella tarkoitetaan kirjoittamista, jossa käytetään välineenä kirjoittajan omaa kokemusmaailmaa. Tarkoituksena on tarkastella omaa elämää ja siinä tapahtuneita muutoksia kirjoittamisen kautta. Elämäkäärikirjoittaminen ei ole terapiaa, mutta usein sillä on terapeuttinen vaikutus.

Musikaalit ja teatteri

Erilaisten pienten projektien kautta, jossa suunnitellaan esitettävä lopputuotos, voidaan toteuttaa sukupolvytyötä yhteisöllisellä tasolla. Tällöin katsojillakin on mahdollisuus osallisuuden kokemukseen.

MITÄ ON TEHTY AIEMMIN?

Alle on listattu esimerkkejä erilaisista sukupolvityön hankkeista, joissa on hyödynnetty osallistavaa taidetta.

Reittejä Kontulaan

[http://www.kansallisteatteri.fi/ytya-kansallisteatterin-yleisotyo/reitteja -kontulaan/](http://www.kansallisteatteri.fi/ytya-kansallisteatterin-yleisotyo/reitteja-kontulaan/)

Maunulan maisema

<http://www.maunulanmaisema.fi/>

Kuperkeikka

<http://www.vsnk.fi/kuperkeikka>

Koko Suomi leikkii

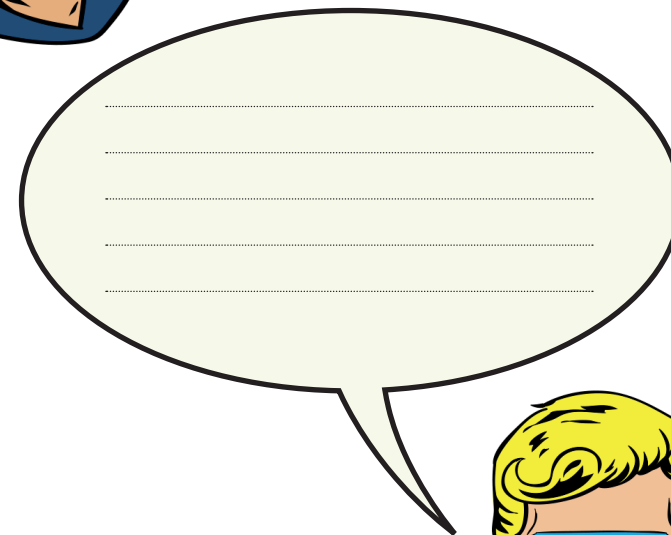
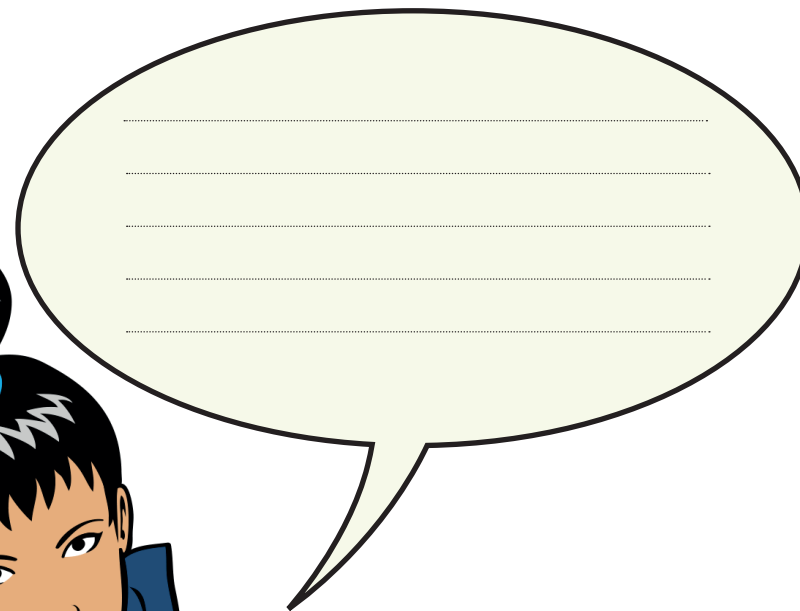
www.kokosuomileikkii.fi

Paletti

<http://www.socom.fi/tyota-nuorille-ja-hyvinvointia-ikaantyneille-kulttuuris-ta-paletti-ii/>

Muodonmuutosleikki

<http://www.nuori.fi/sv/projektit/sata-vuotta-nuoruutta-muodonmuutosleikki-monitaitteellinen-yhteisotaidehanke-nuorille-ikaihmisille>

POHDITTAVAKSI

Mitä aikaisemmin on tehty? Mitä olen tehnyt?

Mitä uutta tai erilaista voin tehdä?

Millä tavalla toteutan ideani?

"Taiteellinen arvo ja taso tulee asettaa tarpeeksi korkealle, jottei toiminnasta tule puuhastelua."

"Ei ole olemassa aihetta, jota ei voitaisi käsitellä taiteen keinoin. Tärkeää on miettiä miten aihetta käsitellään."

"Lopputuotos on tärkeää saada jaettavaksi muille. Taide on tehty jaettavaksi."

TOIMINNAN SUUNNITTELU

Haastatteluissa esiin tuotuja vinkkejä toiminnan suunnitteluun:

Toiminnan markkinointiin tulee kiinnittää erityisesti huomiota.

”En ole keksinyt mitään parempaa tapaa kuin tavata kohderyhmä kasvotusten, kun toimintaa lähetään markkinoimaan.”

”Toiminnan markkinoinnissa voi hyödyntää osallistavaa taidetta informatiivisena tapana.”

”Markkinoinnin tulee olla selkeää, mieti miten ja mistä puhut, mihin kutsutaan mukaan. Selkiytä markkinoinnin kieli.”

Osallistujat mukaan suunnittelutyöhön.

”Omassa päässä ei tule tehdä ennakkokäsityksiä siitä mihin osallistujat kykenevät.”

”Osallisuus voi olla moniulotteista, osallisuuden muotoja on monia. Ihminen voi olla mukana tekemisessä, mutta myös taiteen kokijana.”

Hyvien tilojen varmistaminen toiminnalle.

”On tärkeää, että tilassa on mahdollisuus toimia moniulotteisesti ja sen lisäksi tilan tulee tuntua turvalliselta.”

Toiminnan tulee perustua vapaaehtoisuuteen

”Kun toiminnan lähtökohtana on vapaaehtoisuus, lähtökohtana on ajatus, että ihmiset ovat kiinnostuneita toisistaan.”

Toiminnan prosessi on yhtä tärkeä, kuin itse tuotos

”Tee teemasta kutsuva. Haasteita varmasti tulee, usko omaan tekemiseen.”

Huomioi ryhmä/ryhmäprosessi

”Suunnittele ensimmäinen kerta huolella, tuo selkeästi esiin mitä tehdään ja mihin osallistutaan.”

”Kohtaa ihmiset ihmisinä, älä kohderyhmän mukaan.”

”Muiden osallistujien innostus tarttuu toisiin.”

”Harjoitetasolla tulee miettiä mitä harjoitteita.”

”Työparin tärkeys! Mahdollisuus purkaa omia ajatuksia.”

”Muista oman ammatillisuuden pohtiminen ja kehittäminen.”

Toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen, kuinka saada toiminta osaksi palvelurakenteita?

”Yhteiskunnallisen keskustelun kautta ja dialogisuuden kautta on tärkeää saada ihmiset kohtaamaan toisensa.”

Mitkä asiat ovat yhdistäviä tekijöitä? (kokemukset, kiinnostuksen kohteet, ajatukset ja asenteet)

”Projektin teeman tulee olla sellainen, että siinä on kaikille jotakin.”

”Kaikki ovat samanlaisia, ei tarvitse lokeroida asiakasryhmiä ja toimintaa sen mukaan.”

Kuinka saada yhteen eri-ikäisiä, joilla on eri kokemukset, kiinnostuksen kohteet, ajatukset ja asenteet?

”Omista mahdollisista ennakkokäsityksistä tulee olla tietoinen, älä tee oletuksia osallistujien kiinnostuksen kohteista.”

”Älä tee liian tarkkoja suunnitelmia. Avoin mieli antaa mahdollisuuden ryhmän kehittymiselle.”

Mitä tavoitellaan? Miten osallistujat hyötyvät?

”Jos mitään uutta ei tee, ei mitään voida saavuttaa.”

APUKYSYMYKSIÄ TOIMINNAN SUUNNITTELUUN

KOHTAA

Minkä ikäisiä halutaan mukaan?

MOTIVOI

Pohdi, miksi osallistua toimintaan?

TIEDOTA

Miten markkinoit toimintaa?

Mitkä ovat keinot, joilla houkutellaan osallistujia mukaan?

SUUNNITTELE

Mitkä ovat toiminnan haasteet? (esim. aika, paikka ja resurssit)

Mitä kokemuksia osallistuminen tarjoaa?

TOTEUTA

Mikä on toimintaan osallistumisen sitoutumisen kesto?

(Liian pitkä sitoutumisaika voi karsia osallistujia)

ARVIOI

Miten kehität toimintaa?

**SUUNNITTELE
OMA PROJEKTISI!**

TOIMINNAN TAVOITTEET

Mitä toiminnalla tavoitellaan?

Millaisella sisällöllä tavoitteisiin päästään?

Millaiset toiminnan muodot tukevat tavoitteiden saavuttamista?

IDEAA ETSIMÄSSÄ

Mitkä asiat yhdistävät eri ikäisiä ihmisiä?

Mikä kiinnostaa eri ikäisiä?

Mitä uutta voidaan / olisi hyvä oppia yhteisessä toiminnassa?

Miten voIn parhaiten hyödyntää osaamistani?

**SUUNNITTELE
OMA PROJEKTISI!**

KÄYTÄNNÖN JÄRJESTELYT

Toiminnan kesto. Kuinka pitkä on koko prosessi?
Entä yksittäinen tapaaminen?

Jatkuvuus edistää toiminnan onnistumista. Ikäpolvien välinen yhteisymmärrys edellyttää toistuvaa vuorovaikutusta.

Paikka ja tila. Varmista, että tila soveltuu suunnittelemallesi toiminnalle.

Asiakasorganisaatio. Tutustu asiakasorganisaatioon. Millaiset toimintatavat heillä on? Esimerkiksi sote-alalla voi olla tiukat raamit, joiden mukaan toimitaan.

Resurssit. Varaa aikaa suunnitteluun ja kanssakäymiseen. Muista toiminnan arviointi.

Viestintä. Miten tiedotat toiminnasta prosessin eri vaiheissa?

Mitä muuta tulee huomioida?

LUKUVINKKI

Hyödynnä suunnittelussa verkosta ladattavissa olevaa opasta Tatun ja Soten työkirja. Vinkkejä osallistavan taiteen tuotantoon taiteilijalle, tilaajalle & tuottajalle.

TOIMINNAN OHJAAJAN ROOLI SUKUPOLVITYÖSSÄ

- Tunne käyttämäsi menetelmät
- Hyödynnä omaa kokemustasi monipuolisesti
- Arvioi toimintaasi ohjaajana
- Hyödynnä saatavilla olevaa teoretietoa
- Kiinnitä huomiota vuorovaikutteiseen toimintaan
- Pyri luomaan avoin, kannustava, rohkaiseva ja virikkeellinen ilmapiiri
- Muokkaa toimintaa, uudista ja kehitä!

LUKUVINKKI

Hyödynnä suunnittelussa verkosta ladattavissa olevaa opasta Vuorovaikutus osallistavan taiteen ryhmäohjauksessa - työkirja aloittelevalle ryhmäohjaajalle.

MINÄ OHJAAJANA

Pohdi itseäsi ohjaajana ja listaa alle sanoja, jotka kuvaavat vahvuuksiasi.

Mieti myös mitä puolta itsessäsi haluaisit kehittää.

HAASTEITA SUKUPOLVITYÖSSÄ

Jokaisen kohderyhmän kanssa työskennellessä ilmenee välillä haasteita, kuten myös sukupolvityössä. Alle on listattu joitakin esiin tulleita haasteita. Kannattaa kuitenkin aina muistaa, että ilman haasteita kehittymisen mahdollisuus on vähäinen, sillä haasteet laittavat luovuuden liikkeelle. Siis haasteita kohti!

- Toiminnan mielekkyyden ja hyödyllisyyden varmistaminen. Monesti eri asiat kiinnostavat eri-ikäisiä, joten on tärkeää kiinnittää huomiota projektin teemaan. Sen tulisi olla kaikkia kiinnostava, joten aiheet, jotka koskettavat kaikkia osallistujia toimivat usein parhaiten.
- Ei ole olemassa kattavaa sukupolvien kanssakäymisen teoriaa, jota voi hyödyntää toiminnan suunnittelussa.
- Sukupolvien välisen kuilun ylittäminen. Usein eri-ikäisten kohtaamien ei tapahdu luonnollisesti, joten on tärkeää miettiä kuinka aktivoida osallistujat toistensa kohtaamiseen.
- Sosiaalista tilausta löytyy, kuinka aktivoida ihmisiä mukaan? Uusien toimintamuotojen kehittäminen.

*"Haasteena on saada kohderyhmät kohtaamaan toisensa vuorovai-
kutteisesti. Usein tarvitaan jotain
välineitä kohtaamiseen."*

*"Haasteena on esimerkiksi
nuorten ja ikäihmisten kohdalla
löytää oikea ajankohta
toiminnalle."*

*"Tavoittaminen on yksi
iso asia. Millä tavoin
kutsutaan ihmisiä
projektiin mukaan?"*

*"Haasteena on saada
projektin toiminta
jatkuvaksi."*

*"Jos on kiinnostusta, lähde
toteuttamaan rohkeasti.
Haasteita tulee matkan
varrella, mutta niitä ei
kannata pelätä!"*

TARKISTUSLISTA

SUKUPOLVITYÖN ONNISTUMISEN KULMAKIVET

- Aikaisempaan toimintaan tutustuminen
- Teoriatietoon perehtyminen
- Osallistumisen tulee olla kaikille hyödyllistä
- Mahdollisuus uusien sosiaalisten roolien luomiseen
- Ymmärryksen edistäminen eri-ikäisten välillä
- Toiminnan vapaaehtoisuus
- Osallistujien yhteinen tavoite ja yhteistyö
- Osallistujien yhdenvertaisuus ja keskinäinen arvostus
- Riittävät resurssit
- Avoin ilmapiiri
- Toteuttajalta avoin mieli, ennakkoluulottomuus, innostunut asenne
- Vuorovaikutus ruokkii luovuutta
- Utelias mieli, inspiroiva ryhmä ja vertaistuki

LUKUVINKKEJÄ

KIRJALLISUUTTA

Hohenthal-Antin, L. 2006. Kutkuttavaa taidetta. taidetoiminta seniori ja vanhustyössä. Jyväskylä: PS-kustannus

Hohenthal-Antin, L. 2009. Muistot näkyviksi. Muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä. Jyväskylä: PS-kustannus

Kettuki ry & Haveri, Minna. 2016. Hyviä kysymyksiä. Eettinen erityistaidetoiminta. http://www.kulttuuriakaille.fi/doc/tietopaketit_ja_oppaat/KETTUKIN_eettinenopas_hyvia_kysymyksia.pdf

Hyypä, M. & Liikanen, H. 2005. Kulttuuri ja terveys. Helsinki: Edita Prima Oy

Ilmarinen, J. & Mertanen, V. (toim). 2005. Työtoveri toista sukupolvea. 1.painos. Helsinki: Työterveyslaitos

Kempainen, P. 2000. Tarinoiden maailmat. Vantaa: Kustannusvalmennus P. & K. Oy

Saarenheimo, M. (toim.), Pietilä, M., Tiihonen, A., Pohjolainen, P., Maununaho, S., Raitakari, S. & Aarnisalo L. 2013. Neljän polven treffit. Ikäpolvitoiminnan opas. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto

Saarenheimo, M., Pietilä M., Tiihonen A., Pohjolainen P., Maununaho S., Rantakari S. & Aarnisalo L. 2014. Ikäpolvien taju – elämäkulkku ja ikäpolvet muuttuvassa maailmassa. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto

Sava, I. Vesänen-Laukkanen, V. (toim.) 2004. Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-kustannus

VERKKOSIVUJA

Ikäinstituutti.fi

Ikäpolvet.fi

Vanhustyön keskusliitto, www.vtkl.fi

hvv.fi

Hyvinvoinnin välitystoimisto on ESR-rahoitteinen hanke, josta vastaa Humanistinen ammattikorkeakoulu ja partnereita ovat Turun amk, Saimaan amk ja Jyväskylän yliopisto. Mukana myös Taiteen edistämiskeskus, ELY-keskus, sekä Turun ja Jyväskylän kaupungit.

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Saimaan
ammattikorkeakoulu

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

TURKU AMK

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TURKU
FINLAND

JYVÄSKYLÄ

